

„EDUKUJ. WSPIERAJ. DZIAŁAJ TERAZ.”
ŚWIATOWY TYDZIEŃ WIEDZY O ANTYBIOTYKACH
EUROPEJSKI DZIEŃ WIEDZY O ANTYBIOTYKACH

Przed odkryciem antybiotyków tysiące ludzi umierało z powodu zakażeń bakteryjnych, takich jak zapalenie płuc, sepsa, zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych lub zakażenia po zabiegach chirurgicznych. Po ich wprowadzeniu, obserwowano nie tylko sukcesy w terapii zakażeń, ale także rozwój wielu specjalności medycznych – neonatologii, transplantologii, hematologii. I choć po włączeniu antybiotyków do terapii zauważono pojawianie się bakterii opornych, to początkowo było to zjawisko sporadyczne. Jednak z upływem lat coraz więcej bakterii początkowo podatnych na tę grupę leków, stawało się na nie odporne, a zdolność drobnoustrojów do nabierania oporności na leki przeciwdrobnoustrojowe dynamicznie rosła.

Wykazano, że nadużywanie i niewłaściwe stosowanie antybiotyków przyspiesza ten proces. Oporność stale wzrastała, a przemysł farmaceutyczny przez wiele lat ograniczał badania nad nowymi antybiotykami, co skutkowało brakiem nowych, skutecznych leków działających na coraz bardziej odporne szczepy bakteryjne. Co więcej, antybiotyki zaczęto masowo stosować nie tylko w medycynie, ale także w weterynarii, hodowli zwierzęcej i roślinnej. Brak działań ograniczających nadużywanie antybiotyków oraz niedobór nowych skutecznych leków doprowadził do sytuacji alarmującej i po 80 latach stosowania antybiotyków, antybiotykooporność stała się jednym z najpoważniejszych zagrożeń dla zdrowia publicznego.

Oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe (AMR, ang. Antimicrobial resistance) zagraża skutecznemu leczeniu i zapobieganiu zakażeniom wywoływanym przez bakterie, wirusy, grzyby i pasożyty. AMR występuje, gdy drobnoustroje zmieniają się pod wpływem presji selekcyjnej i przestają reagować na leki, co utrudnia leczenie infekcji i może prowadzić do śmierci chorego. W efekcie leki stają się nieskuteczne, a w organizmie chorego utrzymują się infekcje, zwiększając ryzyko przeniesienia choroby na inne osoby. Środki przeciwdrobnoustrojowe (antybiotyki, leki przeciwwirusowe, przeciwgrzybicze i przeciw pasożytnicze) to leki stosowane w zapobieganiu i leczeniu infekcji u ludzi, zwierząt i roślin. Wprowadzenie do terapii antybiotyków stanowiło jedno z najważniejszych odkryć terapeutycznych w historii medycyny. Antybiotyki zrewolucjonizowały sposób leczenia pacjentów z infekcjami bakteryjnymi, przyczyniając się do zmniejszenia śmiertelności i zachorowalności na choroby bakteryjne. Stanowią niezbędne narzędzie współczesnej medycyny, a powszechne procedury, takie jak przeszczepy, chemioterapia nowotworów oraz zabiegi w różnorodnych działach chirurgii, nie mogłyby być wykonywane bez ich dostępności. Niestety, często podczas przepisywania i stosowania antybiotyków popełniany jest szereg błędów. Po pierwsze są niepotrzebnie przepisywane do leczenia infekcji wirusowych, wobec których nie są aktywne. Po drugie, często przepisywane są antybiotyki o szerokim spektrum działania, czyli takie, które zabijają dużą część różnych bakterii, a nie

tylko bakterie odpowiedzialne za chorobę. Ponadto, stosowane są zbyt długo. Niewłaściwe używanie antybiotyków prowadzi do pojawienia się i selekcji opornych bakterii.

Lekarze w Europie i na świecie stają w obliczu sytuacji, w których zakażonych pacjentów nie można odpowiednio leczyć, ponieważ odpowiedzialna za infekcję bakteria jest całkowicie oporna na dostępne antybiotyki. Oporność na antybiotyki wzrasta do niebezpiecznie wysokiego poziomu we wszystkich częściach świata. Pojawiają się nowe mechanizmy oporności, które rozprzestrzeniają się na całym świecie, zagrażając naszej zdolności do leczenia powszechnych zakażeń i chorób zakaźnych. Coraz większa liczba infekcji (m.in. zapalenie płuc, gruźlica, sepsa, rzeżączka, salmonelloza) staje się znacznie trudniejsza do wyleczenia, ponieważ dotychczas stosowane antybiotyki są mniej skuteczne. Nadużywanie antybiotyków, ich nieprawidłowe stosowanie i kontrola doprowadziły do wyselekcjonowania tzw. „superbakterii”, szczepów bakterii, które rozwinęły oporność na działanie lecznicze wielu antybiotyków powszechnie stosowanych w medycynie, przez co 3 leczenie zakażeń przez niego spowodowanych jest bardzo ograniczone lub prawie niemożliwe. Izolujemy coraz więcej szczepów bakterii opornych na wszystkie dostępne leki. Warto także pamiętać, że oporność na antybiotyki wydłuża czas hospitalizacji, zwiększa ryzyko niepowodzenia terapii i śmiertelność, oraz podwyższa koszty leczenia. Antybiotykooporność może dotknąć każdego, w każdym wieku i w każdym kraju. Każdy z nas może być orędownikiem szerzenia wiedzy i zwiększania świadomości w zakresie problemu oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe, w tym oporności bakterii na antybiotyki (AMR)! W krajach, w których antybiotyki do stosowania u ludzi lub zwierząt można kupić bez recepty, pojawianie się i rozprzestrzenianie się oporności nasila się. Podobnie jest w krajach, w których nie obowiązują wytyczne dotyczące leczenia zakażeń spełniające kryteria medycyny opartej na faktach a antybiotyki są przepisywane w nadmiernych ilościach i nadużywane. Bez pilnych działań możemy wrócić do „ery przedantybiotykowej”, kiedy nawet nieskomplikowane zakażenie mogło zakończyć się zgonem pacjenta. Organizacje odpowiedzialne za zdrowie publiczne ostrzegają, że zaledwie 80 lat po szerokim wprowadzeniu penicyliny, pierwszego antybiotyku, stoimy przed faktem braku skutecznych leków do leczenia niektórych infekcji bakteryjnych. Nawet, jeśli zostaną opracowane nowe leki bez zmiany zachowań, oporność na antybiotyki pozostanie ogromnym zagrożeniem. Zmiany zachowań muszą również obejmować działania mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się infekcji poprzez szczepienia, mycie rąk, praktykowanie bezpieczniejszego seksu i prawidłową higienę żywności. Antybiotykooporność jest nazywana przez lekarzy i naukowców cichą pandemią XXI wieku. Prognozuje się, że jeśli nie podejmiemy natychmiastowych, szeroko zakrojonych działań, to liczba zgonów z powodu oporności na antybiotyki może sięgnąć 10 mln rocznie, a roczne straty ekonomiczne wyniosą 100 bilionów USD. Jest to, zatem problem alarmujący.

Wychodząc naprzeciw tym wyzwaniom, dwie organizacje: Europejskie Centrum Zapobiegania i Kontroli Chorób oraz Światowa Organizacja Zdrowia opracowały

i wdrożyły zalecenia zwiększające świadomość społeczeństwa i pracowników ochrony zdrowia, weterynarii, ochrony środowiska i administracji państwowej na temat oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe, w tym na antybiotyki. W roku 2008 Komisja Europejska ustanowiła Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach (EAAD, ang. European Antibiotic Awareness Day), który corocznie jest obchodzony w krajach Unii Europejskich w dniu 18 listopada. Z kolei od roku 2018, w dniach 18-24 listopada obchodzony jest Światowy Tydzień Wiedzy o Antybiotykach (WAAW, ang. World Antibiotic Awareness Week), ustanowiony przez WHO w roku 2015. W Polsce koordynatorem kampanii Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach i Światowy Tydzień Wiedzy o Antybiotykach jest Narodowy Instytut Leków w Warszawie. Działania te prowadzi w ramach realizacji Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021-2025 finansowanego ze środków Ministra Zdrowia .

ŚWIATOWY TYDZIEŃ WIEDZY O ANTYBIOTYKACH (WAAW) jako globalna kampania ma na celu zwiększenie świadomości na temat narastania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe oraz promowanie najlepszych działań ograniczających pojawianie się i rozprzestrzenianie zakażeń opornych na leki. WHO przewodzi wielu inicjatywom mającym na celu rozwiązanie problemu oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe. Jedną z nich jest Globalne partnerstwo w zakresie badań i rozwoju antybiotyków, które zachęca do badań i rozwoju poprzez partnerstwa publiczno-prywatne. Celem partnerstwa jest opracowanie i dostarczenie maksymalnie czterech nowych terapii poprzez udoskonalenie istniejących antybiotyków i przyspieszenie wprowadzania na rynek nowych antybiotyków. W celu poprawy koordynacji między organizacjami międzynarodowymi Sekretarz Generalny WHO powołał Międzyagencyjną Grupę Koordynacyjną ds. Oporności Na Środki Przeciwdrobnoustrojowe.

WHO uznała oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe za jedno z 10 najpoważniejszych globalnych zagrożeń zdrowia publicznego, oraz przedstawiła założenia globalnego planu działania na rzecz zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe poprzez zwiększanie świadomości i wiedzy oraz zachęcanie do rozsądnego stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych. Dlatego w maju 2015 roku na Światowym Zgromadzeniu Zdrowia zatwierdzono „Globalny plan działania dotyczący oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe” mający na celu zapewnienie zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom oraz ich leczenia za pomocą bezpiecznych i skutecznych leków.

EUROPEJSKI DZIEŃ WIEDZY O ANTYBIOTYKACH (EAAD) to europejska inicjatywa zdrowotna. Stanowi wsparcie dla kampanii na rzecz zapobiegania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe prowadzonych w poszczególnych krajach członkowskich UE. Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach jest skoordynowany ze Światowym Tygodniem Wiedzy o Antybiotykach. Jako temat przewodni EAAD utrzymano zasadę „Wspólnie zapobiegajmy oporności na leki przeciwdrobnoustrojowe”, a szczególny nacisk położono na cele określone w przyjętym w czerwcu 2023 roku zaleceniu Rady Unii Europejskiej w sprawie intensyfikacji działań w zakresie zwalczania oporności na środki

przeciwdrobnoustrojowe w ramach podejścia „JEDNO ZDROWIE”, co oznacza podejście zakładające działania na rzecz współpracy wielu dyscyplin lokalnych, na szczeblu krajowym i globalnym w celu osiągnięcia optymalnego zdrowia dla ludzi, zwierząt i środowiska.

Co może zrobić każdy z nas w zakresie zapobiegania antybiotykoodporności?

Oto zalecenia:

1. Stosuj antybiotyki tylko wtedy, gdy zostały przepisane przez lekarza.
2. Nie żądaj antybiotyków, jeśli lekarz twierdzi, że ich nie potrzebujesz.
3. Stosując antybiotyki, postępuj zgodnie z zaleceniami lekarza – sam nie skracać terapii.
4. Nie udostępniaj ani nie używaj antybiotyków pozostałych po poprzedniej terapii.
5. Zapobiegaj infekcjom poprzez regularne mycie lub dezynfekcję rąk, higieniczne przygotowywanie posiłków, unikanie bliskiego kontaktu z chorymi, aktualizację szczepień i uprawianie bezpiecznego seksu.
6. Wybieraj żywność, która została wyprodukowana bez użycia antybiotyków w hodowli zwierząt i przygotuj ją do spożycia w sposób higieniczny (utrzymuj czystość, oddzielaj żywność surową i ugotowaną, dokładnie gotuj, utrzymuj żywność w bezpiecznej temperaturze, używaj bezpiecznej wody i surowców).

Każdy z nas może być orędownikiem szerzenia wiedzy i zwiększania świadomości w zakresie problemu oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe, w tym oporności bakterii na antybiotyki.

Źródło informacji: Narodowy Instytut Leków